

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

660

MALEZI YA ELIMU YA AWALI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2002

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu **A**, **B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka sehemu **B** na swali **moja (1)** kutoka sehemu **C**.
3. Sehemu **A** ina alama 36, sehemu **B** ina alama 40 na sehemu **C** ina alama 24.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org



SEHEMU A

1. Taja mambo manne (4) yanayosaidia mtoto kukuza ujasiri.

Kwanza, upendo na faraja kutoka kwa wazazi au walezi humfanya mtoto ahisi kuthaminiwa, jambo linalomfanya kujitokeza mbele bila woga.

Pili, kushiriki katika michezo na shughuli mbalimbali huchangia kuondoa aibu na kuongeza ujasiri wa kuwasiliana na wengine.

Tatu, pongezi na sifa za mwalimu huchangia kujenga imani ya mtoto kwa uwezo wake na kuhimiza kushiriki.

Nne, mazingira salama na rafiki hufanya mtoto ajisikie huru na kujaribu mambo mapya bila hofu.

2. Eleza maana ya ujifunzaji wa vitendo katika elimu ya awali.

Ujifunzaji wa vitendo ni mbinu ya kufundisha ambapo mtoto anajifunza kwa kushiriki moja kwa moja katika shughuli zinazohusisha vitendo halisi.

Mtoto anahusiana na vifaa, vitu halisi, au michezo ya vitendo badala ya kusikiliza maelezo pekee, jambo linaloongeza uelewa.

Kwa mfano, mtoto hujifunza kuhesabu kwa kutumia mawe au kukokotoa rangi kwa kuchora mwenyewe, jambo linalosaidia kuelewa kwa urahisi.

Mbinu hii inahimiza uhuru wa mtoto na maendeleo ya kifikra na ubunifu.

3. (a) Taja tofauti mbili kati ya ujifunzaji rasmi na usio rasmi.

Ujifunzaji rasmi unafanyika katika shule au taasisi za kielimu, ukiwa na mtaala uliowekwa, walimu waliothibitishwa na ratiba ya masomo.

Ujifunzaji usio rasmi hufanyika nyumbani, jamii, au shughuli za kila siku, mara nyingi bila ratiba au mtaala maalumu, ukijikita zaidi katika uzoefu wa maisha.

(b) Eleza umuhimu wa kila aina ya ujifunzaji.

Ujifunzaji rasmi ni muhimu kwa kutoa msingi thabiti wa maarifa na stadi zinazohitajika katika hatua za juu za elimu.

Ujifunzaji usio rasmi ni muhimu kwa kuwa unakuza ubunifu, stadi za kijamii, na matumizi ya maarifa katika maisha ya kila siku.

4. Kwa nini michezo ya mwili ni muhimu kwa afya ya mtoto?

Michezo ya mwili huchangia ukuaji wa misuli, mifupa, na afya ya moyo na mapafu.

Inasaidia kudumisha uzito unaofaa na kuimarisha kinga ya mwili dhidi ya magonjwa.

Pia huchangia katika maendeleo ya akili kwa kuwa mwili wenye afya huboresha mtiririko wa damu na oksijeni kwenye ubongo, jambo linalosaidia fikra na kumbukumbu.

5. Eleza nafasi ya mwalimu katika kujenga maadili kwa mtoto wa elimu ya awali.

Mwalimu huonesha mfano wa maadili mema kwa mtoto, mfano kwa uaminifu, heshima na kushirikiana.

Mwalimu huanzisha mazungumzo, michezo na shughuli zinazoonyesha tofauti kati ya mema na mabaya.

Aidha, mwalimu hutoa msaada wa kisaikolojia na pongezi pale mtoto anapofanya mambo mema, jambo linalosaidia kujenga nidhamu chanya.

6. Taja njia nne (4) za kumfanya mtoto apende shule.

Njia ya kwanza ni kufanya darasa liwe la kuvutia kwa rangi, picha, na vifaa vya kufundishia vinavyomvutia mtoto.

Njia ya pili ni kushirikisha watoto katika michezo na shughuli za kushirikiana darasani.

Njia ya tatu ni kumpa mtoto nafasi ya kushiriki katika maamuzi madogo ya darasa, jambo linalomfanya ajihusishe kikamilifu.

Njia ya nne ni kuonyesha upendo, pongezi na motisha kwa kila mtoto pale anapofanikisha jambo, jambo linaloongeza motisha ya kujifunza.

7. Toa mifano mitatu (3) ya nyimbo za watoto na faida zake.

Mfano wa kwanza ni nyimbo za kuhesabu, ambazo humsaidia mtoto kujifunza namba na kuendeleza kumbukumbu ya kihesabu.

Mfano wa pili ni nyimbo za kuigiza, ambazo huchangia ubunifu na mawasiliano ya maneno.

Mfano wa tatu ni nyimbo za maadili, ambazo hufundisha thamani za heshima, mshikamano na kushirikiana.

8. Eleza dhima ya michezo ya kujenga kumbukumbu kwa mtoto wa elimu ya awali.

Michezo ya kumbukumbu husaidia mtoto kukumbuka habari kwa urahisi kwa kutumia marudio, rithmu na picha.

Inasaidia pia kuongeza uangalifu na uthubutu wa kifikra, kwani mtoto anapaswa kutumia akili zake kushirikiana na mchezo.

Aidha, michezo hii huendeleza ujasiri wa mtoto na kuhimiza motisha ya kujifunza zaidi.

9. Taja mbinu tatu (3) za kumtathmini mtoto katika maendeleo ya kijamii.

Mbinu ya kwanza ni uchunguzi wa moja kwa moja, ambapo mwalimu anakagua jinsi mtoto anavyoshirikiana na wenzao.

Mbinu ya pili ni mahojiano madogo au mijadala ya kikundi, ambapo mtoto huonesha mtazamo wake na uelewa wa kijamii.

Mbinu ya tatu ni uchunguzi wa miradi au kazi za vikundi, ambapo mwalimu anaona jinsi mtoto anavyosaidia, kushirikiana na kushughulikia majukumu.

SEHEMU B

10. Jadili umuhimu wa michezo ya ushirikiano kwa maendeleo ya mtoto.

Michezo ya ushirikiano huchangia kukuza stadi za kijamii kama kushirikiana, kusaidiana na kuheshimu wenzao.

Inajenga mshikamano kati ya watoto na kuimarisha uhusiano wa kijamii.

Pia huchangia maendeleo ya kihisia, kwani mtoto hujifunza kudhibiti hisia, kushughulikia migogoro kwa amani na kuonesha hofu au furaha kwa njia nzuri.

11. Eleza changamoto zinazoweza kuathiri utekelezaji wa ratiba ya elimu ya awali.

Changamoto ya kwanza ni uhaba wa walimu. Wakati walimu hawatoshi, shughuli nyingi haziwezi kufanyika kwa wakati.

Changamoto ya pili ni upungufu wa vifaa vya kufundishia, jambo linalosababisha ratiba isiwe na shughuli za vitendo zilizopangwa.

Changamoto ya tatu ni mtoto mwenye mahitaji maalumu au mgonjwa, ambaye huweza kuathiri harakati za darasa kama ratiba haijasanifiwa kwa hali ya kila mtoto.

Njia za kushughulikia changamoto hizi ni kuongeza walimu, kutumia mbinu za ubunifu na kubadilisha ratiba ili kuendana na hali halisi ya watoto.

12. Jadili uhusiano kati ya michezo na ujenzi wa lugha ya mtoto.

Michezo ya maneno huchangia kujenga msamiati wa mtoto. Kupitia michezo ya kuzungumza, nyimbo, na hadithi, mtoto hujifunza maneno mapya na matamshi sahihi.

Michezo pia huendeleza uwezo wa kueleza mawazo. Watoto wanaposhirikiana, wanajifunza jinsi ya kuwasiliana kwa ufasaha na kuelezea hisia na maoni.

Aidha, michezo huchangia maendeleo ya kifikra na akili, kwani mtoto anapaswa kufikiri ili kushirikiana kikamilifu na wenzao.

13. Eleza nafasi ya michezo ya kuigiza katika kukuza ubunifu wa mtoto.

Michezo ya kuigiza hutoa nafasi kwa mtoto kuunda matukio na wahusika, jambo linalochochea ubunifu wake.

Inasaidia mtoto kushughulikia hali halisi kwa njia ya kubuni suluhisho la matatizo.

Pia huchangia maendeleo ya kihisia kwa kumsaidia mtoto kuelewa hisia zake na za wengine, jambo linaloongeza uelewa wa kijamii.

SEHEMU C

14. Eleza umuhimu wa nidhamu chanya kwa mtoto wa elimu ya awali.

Nidhamu chanya humfundisha mtoto maadili bila kumwogopesha, kwa mfano heshima, uaminifu na kushirikiana.

Hujenga uhusiano wa heshima kati ya mwalimu na mtoto, akijifunza kuzingatia kanuni kwa hiari yake.

Aidha, humjengea mtoto ujasiri na kujitegemea, kwani anapopewa nafasi ya kujirekebisha hujifunza kufanya maamuzi sahihi.

15. Jadili changamoto zinazoweza kutokea wakati wa kushirikisha wazazi katika elimu ya awali.

Changamoto ya kwanza ni ukosefu wa muda wa wazazi kutokana na kazi au shughuli nyingine.

Changamoto ya pili ni uelewa mdogo wa wazazi juu ya umuhimu wa elimu ya awali, hivyo kushiriki kwa wazazi hupungua.

Changamoto ya tatu ni tofauti za kiuchumi, ambapo wazazi huweza kushindwa kushiriki katika michango au vifaa vya kufundishia.

16. Eleza mbinu za kutumia michezo kama chombo cha kufundishia maadili.

Mbinu ya kwanza ni michezo ya kuigiza, ambapo watoto hujifunza maadili kupitia wahusika na matukio ya mchezo.

Mbinu ya pili ni nyimbo na mashairi yenye mafunzo ya maadili, kwa mfano heshima na mshikamano.

Mbinu ya tatu ni michezo ya kushirikiana, ambapo watoto hujifunza kusaidiana na kugawana majukumu kwa heshima.

Mbinu ya nne ni michezo ya jadi yenye mafunzo ya kijamii, ikiwemo mila na desturi zinazowafundisha maadili mema.